

Dachiitti Xinxalluu-Kutaa 1

Description

Dachiin uumama ajaaâ€™ibaa lubbuu qabeenyi fi lubbuu dhabeenyif iddo jireenyaa taatedha. Uumama dachiitti xinxalluuun dandeetti, ogummaa, beekumsaa fi Tokkichummaa Rabbii oltaâ€™aa akka hubatan nama taasisa. Qananiwwan dachii keessa godhaman ilma namaatiifi. Namni dachii tana keessatti erga qananiisifamee fi wanti barbaadu hundi yoo isaaf laaffifame, Kan akkanatti isa qananiise fi isaaf laffise beekuu fi galateefachuun isarra hin jiruu ree? Rabbiin subhaanahu dachii tana namootaaf akka firaashaa godheef. Albuudotaa fi biqiltootatti akka fayyadaman ni laaffiseef. Kanaafu, wanti namarrraa eeggamu namni qananii kana hundarratti xinxalle, Rabbii isaa beeku fi Isa qofa gabbaruudha. Rabbiin subhanaahu wa taâ€™aala ni jedha:

يَأَيُّهَا النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُونَ ۝ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بَنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً أَخْرَجَ بِهِ مِنَ الشَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝

â€œYaa namota! Akka mutaqqoota (warroota Rabbiin sodaatan) taataniif Gooftaa keessan Kan isinii fi warroota isiniin duraa uume gabbaraa. [Rabbit] Kan dachii afaa, samii immoo ijaarsa gubbaa (xaaraa) isiniif taasisee fi samii irraa bishaan buusee ergasii isaan (bishaan kanaan) soorata akka isiniif taâ€™u samaraata (fuduraaf kuduraa, midhaan) baasedha. Kanaafu, osoo beektanuu Rabbitif sharikoota hin godhinaâ€¢ Suuratu Al-Baqara 2:21-22

Kuni ajaja wali galaa namoota hundaaf dabarfameedha. Ajajni kunis ibaada (gabbarrii) wanta Rabbiin itti ajaje hojjachuu, wanta Inni irraa dhoowwe dhiisu fi odeefannoo Isa irraa dhufe dhugoomsu of keessatti qabateedha. Rabbiin oltaâ€™aan namoota kaayyoo isaan uumeetti ajaje. Kaayyoon kunis Isa qofa gabbaruudha. â€œJinnii fi ilma namaa akka Ana qofa gabbaraniif malee hin uumne.â€¢ Suurat Az-Zaariyat 51:56

Ergasii Isa qofa gabbaruun dirqama akka taâ€™e ragaalee adda addaa dhiyeesse. Ragaalee kanniin keessaa: Inni Gooftaa keessan kan isin uume, kunuunsuu fi qananiisudha. Duraan homaa kan hin turre taatani osoo jirtanu isin uume. Warra isiniin duraatis Kan uumedha. Qanani keessaa fi alaatin isin qananiise. Dachii afaa irratti tasgabboftan, manneen irratti ijaarrattan, oomisha irratti oomishattanii fi bakkarraa gara bakkaatti itti deemtan isinif taasise. Samiis faayda keessaniif akka xaaraa isiniif gochuun wanta garmalee isin barbaachisu ishii keessa godhe. Kanneen akka aduu, jiâ€™aa fi urjiilee.

â€œ**Samii irraa bishaan buuseâ€** Akka lugaatti wanti sii oolitti olkaâ€™e samiidha. Kanaafi, warrooni Qurâ€™aana ibsan samiin asitti barbaadame â€œDumeessaâ€ jedhan. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa dumeessa irraa bishaan buusun kuduraa fi fuduraa, midhaani fi biqiltoota biroo baase. Fkn, kanneen akka muuzi, burtukaana, abukaado, temiraâ€! midhaan irraa kanneen akka xaafii, qamadii, garbuu, boqqoolloo fi kkf rooba roobsun baase. Rabbiin malee bishaan samii irraa buusun biqiltoota kan biqilchu ni jiraa? Ilmaan namaa jalqaba irraa kaasee hanga dhumaajiran osoo addunyaa tana keessatti walitti qabamanii dumeessa irraa gonkuma copha bishaanii buusu hin dandaâ€™an. Yeroo hoongen buutu dhugaa kana ni hubatu. Dubbiin ergaakkana taâ€™ee, â€œ**Rabbiif sharikoota hin godhinaaâ€** Kana jechuun uumamtoota irraa Rabbiif fakkaattootaa fi dorgomtoota hin godhinaa. Akkuma Isa gabbartan isaaniis hin gabbarinaa. Akkuma Rabbiin jaallatan isaaniis hin jaallatinaa. Wantoonni isin Rabbiif gaditti gabbartan kunniinakkuma keessanii uumamtootaa, kan nyaachifamanii fi kan tooâ€™atamaaniidha. Dachii fi samii keessatti wanta hanga firii xaafii mootummaa hin qaban. Isin hin fayyadan, isiniis hin miidhan. (Namoonni gariin haajaa garmalee barbaachisaa akkuma Rabbiin irraa kadhatan, namoota duâ€™an ykn taabotas kadhatu. Kuni shirkii (waa Rabbitti qindeessu) dha.

Hayyoonni keenya â€œibaadan (gabbariin) hundee lama irratti kan ijaarramedhaâ€ jedhu. Isaaniis, al-Mahabba (Jaalala cimaa) fi Al-Khuduuâ€™u (Of gadi qabuu)[\[1\]](#). Namni wanta tokko garmalee jaallatee fi isaaf of gadi qabee fi salphisee, wanta san gabbaree jira. Namni Rabbiin jaalala cimaa jaallachuun yoo Isaaf of gadi qabe, inni Rabbiin gabbaree jira. Kanaafu, jaalalli cimaa fi of gadi qabuun Rabbiif malee homaafu hin taâ€™u. Sababni isaas, Kan nama fayyaduu fi miidhu, waan gaarii namaaf fidu fi waan badaa namarrraa deebisu Rabbiin qofa. Wantoonni Rabbiin ala jiran mataa isaanii qofaan kana gochuu hin dandaâ€™an. Kanaafu, namni maaliif isaan jaallachuu fi isaaniif of gadi qabuun isaan kadhata ykn sodaata ree?)

Rabbitin ala wanta bira garmalee jaallachuu fi wanta saniif of gadi qabuun salphinna guddaadha. Rabbitin garmalee jaallachuu fi Isa qofaaf of gadi qabuun immoo kabajaa fi bilisummaadha. Kanaafi, ilmaan namaa Rabbitin ala wanta bira gabbaruun salphinnaa fi adabbii keessatti akka hin tarre, Isa qofa akka gabbaran ajaje. â€œ**Yaa namoota! Akka muttaqquota taataniif Gooftaa keessan Kan isinii fi warroota isiniin duraa uume gabbaraaâ€** Aayah keessatti jechiâ€™daâ€™allakum tattaqunâ€ jedhu hiika lama qaba: **1ffaaâ€“** yoo Rabbitin qofa gabbartan, dallansuu fi azaaba (adabbii) Isaa irraa of eegdu. Sababni isaas, dallansuu fi azaabni Isaa akka namarrraa deebiâ€™uuf wanta sababa taâ€™uu waan hojjattaniif. Wanti dallansuu fi azaabni Isaa akka namarrraa deebiâ€™uuf sababa taâ€™uu â€œRabbitin qofa gabbaruudhaâ€. **2ffaa-** Yoo isin Rabbitin qofa gabbartan, warroota Rabbitin sodaatan (muttaqquota) kanneen amaloota taqwatiin ibsam an keessaa taatu. Hiikni kunniin lamaan sirrii fi kannen wal qabataniidha. Namni ibaada haala guutuu taâ€™een hojjate warroota Rabbitin sodaatan (muttaqquota) irraa taâ€™a. Namni warroota Rabbitin sodaatan irraa taâ€™e immoo azaaba fi dallansuu Rabbii jalaa nagaha baha[\[2\]](#).

Amma gara dachii deebiâ€™uun xinxallii keenya itti haa fufnu. Dachiin akkamitti akka uumamte yoo ilalte mallattoolee gurguddoo gara Khaaliqaa akeekan keessaa tokko akka taate ni agarta. Gabroota Isaatiif akka firaashaa fi afaa taasisuun ni laaffiseef. Ishii keessatti soorata, nyaataa fi iddo jireenyaa isaaniif taasise. Haajaa isaanitiif bakka tokko irraa gara bakka bira akka deemanif karaalee isaaniif baase. Akka isaaniin hin sochoone fi hin kirkirree gaarreen ol dhedheeroo akka shikaalii ishii keessatti gadi dhaabe. Ishii diriirsuun jiraa fi duâ€™aaf konteenara of keessatti qabattuu fi kuustu godhe. Dugdi

dachii warroota jiraataniif iddo jirenyaaati. Garaan ishii immoo warroota duâ€™aniif iddo jirenyaaati. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا ٢٥٠ أَحْيَاَهُ وَأَمْوَاتًا ٢٦٠ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ
شَمِخَاتٍ وَأَسْقِينَاتٍ كُمْ مَاءَ فُرَاتًا ٢٧٠ وَيُلْ يَوْمِدِ لِلْمُكَذِّبِينَ ٢٨﴾

â€œSila Nuti dachii kan hunda walitti qabdu hin taasifnee? Jiraa fi duâ€™aas[tan walitti qabdu]? Gaarreen raggaâ€™oo dhedheeroo ishii keessatti goone. Bishaan miâ€™aawas isin obaafne. Guyyaa san warroota kijibsiisiif ee badii isaanii!â€ Suuratu Al-Mursalaat 77:25-28

Sila dachii jiraa fi duâ€™aa of keessatti hammattuu fi qabduu hin goonee? Yeroo lubbuun jiran iddo mana jirenyaa itti ijaaratan taatiif. Yeroo duâ€™an immoo qabrii taatiif. Gaarreen dhedheeroo bakka ofii siritti qabatanii dachii sochooâ€™u fi kirkira irraa eegan ishii keessa hin goonee? Rabbiin guddaan oltaâ€™aan gaarreen dhedheeroo fi raggaâ€™oo (bakkaa hin sochooneen) dachii akka tasgabbooftu fi hin hurgufamne taasise. â€œBishaan miâ€™aawas isin hin obaafnee?â€ Bishaan miâ€™aawaa namatti tolu kana Rabbiin malee eenyutu dumessa irraa buusu dandaâ€™aa? Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿أَفَرَعَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ٤٨٠ إِنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُرْزِنَ أَمْ
نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ٤٩٠ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ٥٠﴾

â€œSila bishaan dhugdan san argitanii? Isintu duumessa irraa buuse moo Kan buuse Nuhi? Osoo feene ashaboo [kuraawaa] isa taasifna. Kanaafu, maaliif [Rabbiin] hin galateefannee?â€ Suuratu Al-Waaqiâ€™a 56:68-70

Yaa namoota! Bishaan dhugaatii namatti tolu, kuraawaa fi haadhaawa kan hin taane san itti xinxallitanii? Isintu duumessa irraa buusee moo Nutu buusee?â€ Asitti â€œNutm ykn Nuhiâ€ yommuu jedhu, guddinna agarsiisaa malee baayâ€™inna hin agarsiisa. Arabiffa keessatti Guddinnaa fi Kabaja agarsiisuuf, â€œNutm, Nuhi, Nutiâ€ jedhanii fayyadamuun wanta baratameedha.

Osoo Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa duumessa irraa bishaan dhugaatiif namatti tolu buusu baate, eenyutu buusaa? Ilmaan namaa guutuun osoo walitti qabamanii buusu dandaâ€™u? Rabbii oltaâ€™aa malee bishaan qulqulluu duumessa irraa kan buusu hin jiru. Yeroo hoongee roobni yommuu dhabamu namni hunduu gara Rabbii oltaâ€™aa fiiga. Osoo namoonni ofii kan buusan taâ€™anii silaa duumessa irraa bishaan ni buusu turan. Garuu, Rabbii Tokkicha malee eenyullee bishaan kana hin buusu. Kanaafu, maaliif Isa hin galateefannee?

Ammas, osoo bishaan kana ashaboo kuraawaa fi hadhaawaa taasissee eenyutu bishaan dhugaatiif taâ€™utti deebisuu dandaâ€™aa? Galaanonni baayâ€™een ashaboo kuraawaa dhugaatiif hin taanedha. Hanga ammaa galaanota kanniin keessaa galaana tokkicha gara bishaan dhugaatiif taâ€™utti namni jijjiree jiraa? Gonkumaa hin jiru. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa bishaan samii buusu kanas osoo fedhee kuraawaa fi hadhaawaa taasisa. Garuu Inni isiniif rahmata gochuuf jecha bishaan kana gara hadhaawaa fi kuraawatti hin jijjirree. Kanaafu, qalbiin Isatti amanuun, arrabaan Isa faarsun, wanta Inni itti ajajee hojjachuu fi wanta Inni irraa dhoowwe dhiisun maaliif Rabbiin hin galateefannee?

Rabbit Guddaan oltaâ€™e Kan dachii akkanatti diriirse, gaarreen dhedheeroo ishii keessatti gadi dhaabee fi bishaan miâ€™aawa namootaaf roobse, namoota duâ€™an murtii fi jazaaf lamuu deebisuu hin dadhamu. Kan wantoota gurguddaa kanniin hojjate wantoonni xixiqoon akkamitti itti ulfaatuu? Kanaafu, duâ€™a booda kaafamuun hin jiru jechuun namoonni yaadan, guyyaa Qiyaamaa gaabbii fi adabbii hamaa irraa ee badii isaanii! Sababni isaas, ragaaleen Rabbiin wanta hundaa irratti Dandaâ€™aa akka taâ€™e agarsiisan isaaniif ifa taâ€™ee jira. Kanaafu, amanuu fi Guyyaa saniif qophaaâ€™u irraa maaltu isaan dhoowwee?

Guduunfaa

â‡“ Namni dachii tana keessa yommuu jiraatu qananii isa marsee jiruu osoo itti xinxalle silaa kaayyoo uumameef galmaan gahuuf ni carraaqa.

â‡“ Rabbiin subhaanahu ilmaan namaa dhabama irraa isaan argamsiisuun qananii adda addaatiin isaan qananiise. Kanaafu, amala gaarii keessaa Rabbii nama uumee fi qananiseef galata galchuu fi gabbaruudha.

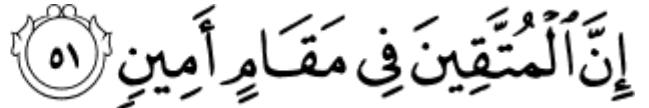
â‡“ Rabbit gabbaruu jechuun wanta Inni itti ajaje hojjachuu, wanta Inni irraa dhoowwe dhiisu fi odeeefanno Isarraa dhufee dhugoomsudha.

â‡“ Ibaadan (gabbarriin) arkaana (rogoota) lama qaba. Isaaniis, (1) jaalala cimaa jaallachuu fi (2) gabbaramaaf of gadi qabu ykn gabbaramaa ol guddisuu (Taâ€™aziim) fi garmalee kabajuu.

â‡“ Namni wanta tokko garmalee yoo jaallate, wanta san garmalee yoo ol guddisee fi of gadi qabeef, inni wanta san gabbaraa jira.

â‡“ Namni tokko Rabbii oltaâ€™aa gabbarri sirrii gabbaruu kan dandaâ€™u yoo wantoota hundaa caalaa Isa jaallate, kabaje, ol-guddisee(taâ€™aziim) fi Isaaf of gadi qabeedha.

â‡“ Haala kanaan namni yoo Rabbiin gabbare, muttaqoota irraa taâ€™uun azaaba (adabbii) Isaa jalaa nagaha baha. Qurâ€™aana keessatti:

â€¢ Dhugumatti muttaqoonni (warroonni Rabbiin sodaatan) iddo nagahaa keessa taâ€™u.â€¢

Suuratu Ad-Dukhaan 44:51

â‡“ Kanaafu, Rabbiin gabbarun faayda ofiitiif malee Rabbiin ibaadaa (gabbarii) namaatirraa haajaa hin qabu. Namni yoo Rabbiin gabbare ofuma fayyada. Yoo dhiises ofuma miidha.

[1] [al-ubuudiyah](#) â€“ fuula 17-18, Ibn Taymiyyah

[2] [Tafsir Saâ€™diyy](#) fuula 34

Miftahu Daaru saâ€™aadah fuula 569-570, Imaamu ibn Al-Qayyiim

Date Created

May 6, 2019

Author

admin